

Literatuur

ACUBIEB 2005

Theo Peeters

In 2005, het jaar na de publicatie van de wespen- en mierenatlas, draaiden de schrijfmachines weer op volle toeren. Maar liefst 64 publicaties over angeldragers kon ik terug vinden in de literatuur die betrekking heeft op Nederland en aangrenzende gebieden. Uiteraard zitten daar nog diverse besprekingen van ons wespen- en mierenboek tussen. Het meest opmerkelijk vond ik de determinatietafel voor de spinnendoders van Hans Nieuwenhuijsen. En in de buitenlandse literatuur was mijns inziens de discussie over de achteruitgang van hommels tussen Goulson en Williams het meest interessant.

Met een * zijn de publicaties aangegeven waarin determinatiekenmerken worden opgesomd. Jan Smit dank ik hartelijk voor zijn aanvullingen.

Literatuur Nederland

- Ancker, J.A.M. van den, P.D. Jungerius, R. Ketner-Oostra, M. Nijssen, T.M.J. Peeters & M. Riksen, 2005. Onderzoek voor het herstelplan van de zandverstuivingen Lange en Korte Duinen bij Soest. - Rapport Bureau G&L, Stichting Geomorfologie en Landschap, Ede, 58 p + bijlagen.
- Anonymous, 2005. Bijensteektherapie heeft geen effect op ziekteactiviteit MS-patiënten. - Bienen 14 (11): 313.
- Anonymous, 2005. Faraomieren in Arnhem: deel 2. - Dierplagen 8: 4-5.
- Anonymous, 2005. Bijen van de Zeeuwse schorren. - Grasduinen (augustus): 24-27.
- Anonymous, 2005. Bijenwolven veroveren Texel. - Tussen Duin & Dijk 4 (1): 23.
- Anonymous, 2005. Bijennieuws van Texel. - Tussen Duin & Dijk 4 (3): 23.
- Anonymous, 2005. Bijen en wespen. In: Vangst- en waarnemingsgegevens voorjaarsweekend 2004. - Veelpoot 16 (1): 11-13.
- Anonymous, 2005. Bijen en wespen. In: Vangst- en waarnemingsgegevens nazomerweekend 2004. - Veelpoot 16 (2): 20-21.
- Anonymous, 2005. Nesten Hoornaar opgeruimd. - De Ratelaar, Nieuwsbrief van Nationaal Park De Biesbosch nr. 35: 4.
- Bakker, O., 2005. De Kleine bijenkastkever herkend. - Bienen 14 (3): 86-87.
- Bakker, O., 2005. Rond of niet rond, dat is de vraag. - Bienen 14 (10): 272-273.
- Bakker, O., 2005. De bijendans ontsluierd. - Bienen 14 (11): 291-292.
- Beuk, P.L.T., 2005. Boekbespreking. T.M.J. Peeters et al. 2004. Wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). - Nederlandse Fauna 6: 1-507. - Tijdschrift voor Entomologie 148: 26.
- Blommers, L., 2005. Uitgelezen. TMJ Peeters, et al. 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). - Nederlandse Fauna deel 6, Naturalis/KNNV/EIS-Nederland, 507 p. - Entomologische Berichten 65: 135.
- Boer, P., 2005. De breedschubmier *Lasius (Chthonolasius) sabularum* en de steppemier *L. (C.) distinguendus* (Hymenoptera: Formicidae) in Nederland. - Entomologische Berichten 65: 8-13.
- * Boer, P. & J. Noordijk, 2005. *Myrmica schenckiooides* nov. sp., a new socially parasitic ant species (Hymenoptera, Formicidae). - Entomologische Berichten 65: 120-123.
- Boer, P., J.A.H. Smits & M.M.E. van den Munckhof-Heunen, 2005. Hymenoptera - mieren: 79-80. In: J.G.M. Cuppen & B. Drost, Entomofauna van Texel. Verslag van de 159e zomerbijeenkomst te Den Hoorn. - Entomologische Berichten 65: 70-89.
- Breugel, P. van & T. Peeters, 2005. Nascholingsprogramma "O". Solitaire bijen en wespen en overlast. - Stichting KAD-EVM, 10 p.
- Docter, A., 2005. Honderd hommels op een rij. - Bienen 14 (12): 341.
- Duchateau, M.-J., 2005. Communicatie. - Bienen 14 (10): 279-280.
- Elshout, P., 2005. Gallische wesp. - Bienen 14 (3): 87.
- Elshout, P., 2005. Wespen, de gevleugelde tijgers uit het rijk der insecten (1). - Bienen 14 (4): 110-111.
- Elshout, P., 2005. Wespen; de gevleugelde tijgers uit het rijk der insecten (2). - Bienen 14 (5): 146-147.

- Elshout, P., 2005. Wespen; de gevleugelde tijgers uit het rijk der insecten (3). - Bienen 14 (6): 178-179.
- Elshout, P., 2005. Wespen; de gevleugelde tijgers uit het rijk der insecten (4). - Bienen 14 (7/8): 214-215.
- Elshout, P., 2005. Wespen; de gevleugelde tijgers uit het rijk der insecten (5). - Bienen 14 (9): 242-243.
- Elshout, P., 2005. Regulatie van de ratenbouw. - Bienen 14 (10): 274-275.
- Elshout, P., 2005. Zakbroed - als bijenlarven met opgeheven kop sterven. - Bienen 14 (12): 326-327.
- Epping, W., A. Schoots & P. Elshout, 2005. Komt hoornaar nog voor? - Bienen 14 (3): 70-71.
- Graaf, D.T. de, 2005. Museumcollectie in oorlogstijd. 1. Nachtwacht onder de vliegen. - Natuurhistorisch Maandblad 94 (8): 108 +.
- Graaf, D.T. de, 2005. Museumcollectie in oorlogstijd. 2. De Mierenroof. - Natuurhistorisch Maandblad 94 (8): 144 +.
- Helsdingen, P. van, 2005. De lentevuurspin *Eresus sandaliatus* (Martini & Goeze, 1778). - Waarnemingenverslag Ongewervelden 2005, EIS-Nederland, De Vlinderstichting & De Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie: 7-9.
- Hensels, L., 2005. De geschiedenis van het proefstation. - Bienen 14 (1): 3-5.
- Hermans, J., 2005. Boekbespreking: De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). Nederlandse Fauna deel 6. - Natuurhistorisch Maandblad 94: 277.
- Hoffmann, F., 2005. Biodiversity and pollination. Flowering plants and flower-visiting insects in agricultural and semi-natural landscapes. - Proefschrift, Rijksuniversiteit Groningen, 223 p.
- Kleukers, R., 2005. EIS-Nieuws: Nederlandse Faunistische Mededelingen: Errata nummer 22. Determinatietabel Spinnendoders (Hans Nieuwenhuijsen). - Nieuwsbrief EIS-Nederland 41: 12.
- Koel, H., 2005. De wespen en mieren van Nederland. - Bienen 14: 79.
- Koel, H., 2005. Over wespen en mieren. - Natuuronderzoek 15 (1): 9.
- Kok, H., 2005. Zintuigen; de wetenschap. - Bienen 14 (10): 260-262.
- * Laget, D., 2005. Determinatietabel voor solitaire bijen in aangeboden nestgelegenheid. - Bertram 3 (2 bis): 1-71. [zie bespreking in Bzzz 23]
- Laget, D. & F.J. Jacobs, 2005. Handleiding Solitaire Bienen-Project. - Laboratorium voor Zoofysiologie - Universiteit Gent, 15 p. + 4 bijlagen.
- Mabelis, A.A. & J.P. Chardon, 2005. Survival of the black bog ant (*Formica transcaucasica* Nasanov) in relation to the fragmentation of its habitat. - Journal of Insect Conservation 9: 95-108.
- Neve, A., 2005. Drachtplanten, bijen en honing. - De Stertselaar 29: 3-5.
- * Nieuwenhuijsen, H., 2005. Determinatietabel voor de Nederlandse spinnendoders (Hymenoptera: Pompilidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 22: 27-90.
- Nieuwenhuijsen, H., 2005. Werkgroepen: Spinnendoders (Pompilidae). - Nieuwsbrief EIS-Nederland 41: 5.
- Nieuwenhuijsen, H., 2005. Enkele spinnendodersoorten van de Noord-Hollandse duinen. - Tussen Duin & Dijk 4 (3): 16-17.
- Nieuwenhuijsen, H., J. Smit, P.A.H. Megens, J. van de Nieuwegiessen, J.A.H. Smits, M.M.E. van den Munckhof-Heunen, R. Blommers, L.H.M. Blommers, E. van der Spek & B.J.H. Brugge, 2005. Hymenoptera - bijen en wespen: 78-79. In: J.G.M. Cuppen & B. Drost, Entomofauna van Texel. Verslag van de 159e zomerbijeenkomst te Den Hoorn. - Entomologische Berichten 65 (3): 70-89.
- Peeters, T., 2005. Bienen (Apidae s.l.). Mededelingen over bijen in Nederland 3. - Nieuwsbrief EIS-Nederland 40: 3-4.
- Peeters, T., 2005. Werkgroepen: Bienen (Apidae s.l.). - Nieuwsbrief EIS-Nederland 41: 6.
- Peeters, T., R. Krekels & P. Megens, 2005. Bienen en wespen op de grens; bosrandproject Reichswald, tussenrapportage 2004. - Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen en Stichting Bargerveen, Nijmegen, 25 p.
- * Peeters, T., I. Raemakers & M. Roos, 2005. Foutje in hommeltabel ontdekt. - Nieuwsbrief EIS-Nederland 41: 7-8.
- Raemakers, I., 2005. De schermbloemzandbij *Andrena nitidiuscula* terug in Nederland (Hymenoptera: Apidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 23: 13-16.
- Reemer, M., 2005. Presentatie wespen- en mierenboek. - Nieuwsbrief EIS-Nederland 40: 12-13.
- Reemer, M., 2005. De roodrandzandbij in de Biesbosch. - Nieuwsbrief EIS-Nederland 40: 17.
- Reemer, M., 2005. EIS-Nieuws: Raadselen rond de roodrandzandbij. - Nieuwsbrief EIS-Nederland 41: 13.
- Reemer, M., F. van der Meer & A. Neve, 2005. De roodrandzandbij *Andrena rosae* in de Zuid-Hollandse Biesbosch. - Stichting EIS-Nederland, rapportnummer EIS2005-12: 28 p.
- Rond, J. de, 2005. Wilde bijen in de Noord-Hollandse duinen. - Tussen Duin & Dijk 4 (2): 10-14.
- Ruijter, G. de, 2005. Bijenzwerm. - Natura 102 (6): 230.
- Schoots, A., 2005. De hoornaar is geen horzel. - Bienen 14 (5): 135.
- Schoots, A., 2005. De bruidsvlucht. - Bienen 14 (12): 325.
- Smit, J., 2005. De urntjeswesp *Eumenes coronatus* zoekt het hogerop (Hymenoptera: Vespidae). - Nederlandse Faunistische Mededelingen 22: 23-26.

- Smit, J.T. & J. Smit, 2005. De waaiervleugeligen (Strepsiptera) van Nederland. - Entomologische Berichten 65: 43-51.
- Thissen, T., 2005. 'Voor de Bijen'; een spel in drie bedrijven. - Bijen 14 (2): 45-47.
- Wolf, H., 2005. Buchbesprechungen. Peeters, T.M.J., van Achterberg, C. et al. (2004): De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata). - Nederlandse Fauna 6: 507 p.; Leiden. - BembiX 20: 40-41.

Literatuur buitenland

- Abraham, J.N., 2005. Insect choice and floral size dimorphism: sexual selection or natural selection? - Journal of Insect Behavior 18 (6): 743-756.
- * Agnoli, G.L., 2005. The genus *Methocha* in Europe: a discussion on taxonomy, distribution and likely origin of its known species and subspecies (Hymenoptera Tiphiidae Methocinae). - Bulletin of Insectology 58 (1): 35-47.
- Archer, M.E., 2005. The wasps and bees (Hymenoptera: Aculeata) of English heritage sites in Watsonian Yorkshire. - Entomologist's Monthly Magazine 141: 21-31.
- Archer, M.E., 2005. A numerical model of seasonal foraging characteristics of successful underground colonies of *Vespula vulgaris* (Hymenoptera, Vespidae). - Insectes Sociaux 52: 231-237.
- * Archer, M. (ed.), 2005. BWARS, Bees, Wasps and Ants Recording Society. Members' Handbook. - Centre for Ecology & Hydrology, Third edition, 155 p.
- Arias, M.C. & W.S. Sheppard, 2005. Phylogenetic relationships of honey bees (Hymenoptera: Apinae: Apini) inferred from nuclear and mitochondrial DNA sequence data. - Molecular Phylogenetics and Evolution 37: 25-35.
- Bartholomew, C.S. & D. Prowell, 2005. Pan compared to malaise trapping for bees (Hymenoptera: Apoidea) in a longleaf pine savanna. - Journal of the Kansas Entomological Society 78 (4): 390-392.
- Bertsch, A., H. Schweer, A. Titze & H. Tanaka, 2005. Male labial gland secretions and mitochondrial DNA markers support species status of *Bombus cryptarum* and *B. magnus* (Hymenoptera, Apidae). - Insectes Sociaux 52: 45-54.
- Bogusch, P., 2005. Biology of the cleptoparasitic bee *Epeoloides coecutiens* (Hymenoptera: Apidae: Osirini). - Journal of the Kansas Entomological Society 78: 1-12.
- Boomsma, B.J.J., B. Baer & J. Heinze, 2005. The evolution of male traits in social insects. - Ann. Rev. Entomol. 50: 395-420.
- Bromham, L. & R. Leijss, 2005. Sociality and the rate of molecular evolution. - Mol. Biol. Evol. 22 (6): 1393-1402.
- Burns, J.G. & J.D. Thomson, 2005. A test of spatial memory and movement patterns of bumblebees at multiple spatial and temporal scales. - Behavioral Ecology 17: 48-55.
- Cölln, K., A. Jakubzik & J. Esser, 2005. Ein Wiederfund und zwei Neufunde für Nordrhein-Westfalen: die Wildbienenarten (Hymenoptera: Apidae) *Colletes marginatus* bzw. *Megachile pilidens* und *Coelioxys afra*. - BembiX 20: 4-6.
- Cruz-Landim, C. da, F.C. Abdalla & L.F. Gracioli-Vitti, 2005. Morphological and functional aspects of volatile-producing glands in bees (Hymenoptera: Apidae). - Insect Science 12: 467-480.
- Dapporto, L., F.M. Sledge & S. Turillazzi, 2005. Dynamics of cuticular profiles of *Polistes dominulus* workers in orphaned nests (Hymenoptera, Vespidae). - Journal of Insect Physiology 51: 969-973.
- Dronnet, S., X. Simon, J.-C. Verhaeghe, P. Rasmont & C. Errard, 2005. Bumblebee inquilinism in *Bombus (Fernaldaepsithyrus) sylvestris* (Hymenoptera, Apidae): behavioural and chemical analyses of host-parasite interactions. - Apidologie 36: 59-70.
- * Edwards, M. & M. Jenner, 2005. Field guide to the Bumblebees of Great Britain & Ireland. - Ocelli, 106 p.
- Edwards, R. & G. Broad (eds.), 2005. Provisional atlas of the Aculeate Hymenoptera of Britain and Ireland. Part 5. - Huntingdon, Biological Records Centre, 148 p.
- Ellis, J.S., M.E. Knight & D. Goulson, 2005. Delineating species for conservation using mitochondrial sequence data: the taxonomic status of two problematic *Bombus* species (Hymenoptera: Apidae). - Journal of Insect Conservation 9: 75-83.
- Engel, M.S., 2005. Family-group names for bees (Hymenoptera: Apoidea). - American Museum Novitates 3476: 1-33.
- Engel, M.S., 2005. A note on the taxonomy of some fossil bees from Germany (Hymenoptera: Apidae). - Journal of the Kansas Entomological Society 78 (1): 82-83.
- Esser, J., 2005. Die Seidenbiene *Colletes daviesanus* Smith 1846. - Nibuk, Neunkirchen-S., 182 p.
- Forup, M.L. & J. Memmott, 2005. The relationship between the abundances of bumblebees and honeybees in a native habitat. - Ecological Entomology 30: 47-57.
- Frommer, U. & H.-J. Flügel, 2005. Zur Ausbreitung der Furchenbiene *Halictus scabiosae* (Rossi, 1790) in Mitteleuropa unter besonderer Berücksichtigung der Situation in Hessen (Hymenoptera: Apidae). - Mitt. internat. entomol. Verein 30 (1/2): 51-79.

- Gawleta, N., Y. Zimmermann & T. Eltz, 2005. Repellent foraging scent recognition across bee families. - *Apidologie* 36: 325-330.
- Geva, S., K. Hartfelder & G. Bloch, 2005. Reproductive division of labor, dominance, and ecdysteroid levels in hemolymph and ovary of the bumble bee *Bombus terrestris*. - *Journal of Insect Physiology* 51: 811-823.
- Ghazoul, J., 2005. Buzzines as usual? Questioning the global pollination crisis. - *Trends in Ecology and Evolution* 20: 367-373.
- Ghazoul, J., 2005. Response to Steffan-Dewenter et al.: Questioning the global pollinator crisis. - *Trends in Ecology and Evolution* 20: 652-653.
- Giovanetti, M. & E. Lasso, 2005. Body size, loading capacity and rate of reproduction in the communal bee *Andrena agilissima* (Hymenoptera; Andrenidae). - *Apidologie* 36: 439-447.
- Golding, Y., R. Ennos, M. Sullivan & M. Edmunds, 2005. Hoverfly mimicry deceives humans. - *J. Zool. Lond.* 266: 395-399.
- Gomez, C., X. Espadaler & J.M. Bas, 2005. Ant behaviour and seed morphology: a missing link of myrmecochory. - *Oecologia* 146: 244-246.
- Goulson, D., M.E. Hanley, B. Darvill, J.S. Ellis & M.E. Knight, 2005. Causes of rarity in bumblebees. - *Biological Conservation* 122: 1-8.
- Gros, E., 2005. Notes sur le comportement de cinq espèces de *Miscophus* ouest-européennes (Hymenoptera, Sphecidae). - *Bulletin de la Société entomologique de France* 110 (1): 13-24.
- Gusenleitner, F., M. Schwarz, J.S. Ascher & E. Scheuchl, 2005. Korrekturen und Nachträge zu Gusenleitner & Schwarz (2002): "Weltweite Checkliste der Bienengattung *Andrena* mit Bemerkungen und Ergänzungen zu paläarktischen Arten". - *Entomofauna* 26(26): 437-472.
- Hagen, H.-H. von & R. Theunert, 2005. Gefährdung und Schutz der sozialen Hummeln der Offenlandschaft in Deutschland - ein genereller Überblick. - *Bembix* 21: 3-18.
- * Herrmann, M., 2005. Neue und seltene Stechimmen aus Deutschland (Hymenoptera: Apidae, Sphecidae, Vespidae). - *Mitt. ent. V. Stuttgart* 40: 3-8.
- Horridge, A., 2005. What the honeybee sees: a review of the recognition system of *Apis mellifera*. - *Physiological Entomology* 30: 2-13.
- Hughes, D.P. & J. Kathirithamby, 2005. Cost of strepsipteran macroparasitism for immature wasps: does sociality modulate virulence? - *Oikos* 110: 428-434.
- Jacobi, B., 2005. Beinarbeit und Fühlerspiel: Das Paarungsverhalten von *Melecta albifrons*. - *Bembix* 20: 6-10.
- Jacobs, H.-J., 2005. Ergänzungen zur Grabwespenfauna Deutschlands (Hym., Crabronidae). - *Entomologische Nachrichten und Berichte* 49 (2): 149-150.
- Jean, R.P., 2005. Quantifying a rare event: pollen theft by honey bees from bumble bees and other bees (Apoidea: Apidae, Megachilidae) foraging at flowers. - *Journal of the Kansas Entomological Society* 78 (2): 172-175.
- Jeanson, R., P.F. Kukuk & J.H. Fewell, 2005. Emergence of division of labour in halictine bees: contributions of social interactions and behavioural variance. - *Animal Behaviour* 70: 1183-1193.
- Kelber, A., E.J. Warrant, M. Pfaff, R. Wallen, J.C. Theobald, W.T. Wcislo & R.A. Raguso, 2005. Light intensity limits foraging activity in nocturnal and crepuscular bees. - *Behavioral Ecology* 17: 63-72.
- Kevan, P.G., S.L. Buchmann & K.E. MacKenzie, 2005. Frugivory by bumble bees (Hymenoptera: Apidae: Bombus). - *Journal of the Kansas Entomological Society* 78 (1): 80-81.
- * Kim, J.K., 2005. Taxonomic review on the far eastern species of the genus *Discoelius* Latreille (Hymenoptera: Eumeninae, Vespidae). - *Entomological Research* 35 (2): 111-116.
- Knight, M.E., A.P. Martin, S. Bishop, J.L. Osborne, R.J. Hale, R.A. Sanderson & D. Goulson, 2005. An interspecific comparison of foraging range and nest density of four bumblebee (*Bombus*) species. - *Molecular Ecology* 14: 1811-1820.
- Koeniger, N., G. Koeniger & H. Pechhacker, 2005. The nearer the better? Drones (*Apis mellifera*) prefer nearer drone congregation areas. - *Insects Sociaux* 52: 31-35.
- Kornmilch, J.-C., 2005. Aus dem Leben der Steinhummel. - *Lebbimuk* 2 (1): 6-8.
- Kraatz, O., 2005. Grabwespen und Bienen eines militärisch genutzten Binnendünengländes im Nordwesten Niedersachsens (Hymenoptera: Sphecidae, Apidae). - *Drosera* 2005: 97-126.
- Kraus, F.B., P. Neumann & R.F.A. Moritz, 2005. Genetic variance of mating frequency in the honeybee (*Apis mellifera* L.). - *Insectes Sociaux* 52: 1-5.
- Larsson, M., 2005. Higher pollinator effectiveness by specialist than generalist flower-visitors of unspecialized *Knautia arvensis* (Dipsacaceae). - *Oecologia* 146: 394-403.
- * Lelej, A.S. & C. Schmid-Egger, 2005. The velvet ants (Hymenoptera, Mutillidae) of Central Europe. - *Linzer biologische Beiträge* 37(2): 1505-1543.
- Lückmann, J. & T. Assmann, 2005. Reproductive biology and strategies of nine meloid beetles from Central Europe (Coleoptera: Meloidae). - *Journal of Natural History* 39 (48): 4101-4125.

- Michener, C.D., 2005. *Pseudoscolia*: a sphecid wasp with a pointed glossa (Hymenoptera: Crabronidae). - Journal of Hymenoptera Research 14 (1): 78-83.
- * Michez, D. & S. Patiny, 2005. World revision of the oil-collecting bee genus *Macropis* Panzer 1809 (Hymenoptera: Apoidea: Melittidae) with a description of a new species from Laos. - Annales de la Société Entomologique de France 41 (1): 15-28.
- Moenen, R., 2005. Waarnemingen aan de klimopbij (Hymenoptera: Apidae). - Entomologische Berichten Amsterdam 65(5): 145-148.
- Nachtigall, W., 2005. Geschwindigkeit und Flügelschlagfrequenz abfliegender Honigbienen (Hymenoptera: Apidae). - Entomologia Generalis 28: 69-75.
- Nepi, M., L. Cresti, B. Maccagnani, E. Ladurner & E. Pacini, 2005. From the anther to the proctodeum: pear (*Pyrus communis*) pollen digestion in *Osmia cornuta* larvae. - Journal of Insect Physiology 51: 749-757.
- Neumayer, J., 2005. Die Steinhummel *Bombus lapidarius* (L.) - Insekt des Jahres 2005 oder 'Entomology goes public'. - Beiträge zur Entomofaunistik 6: 187-190.
- Nisbet, G.E., 2005. A comparison of the phenology and ecology of bumblebees, *Bombus* spp., (Hym., Apidae) in the Central Highlands of Scotland. - Entomologist's Monthly Magazine 141: 69-92.
- Notton, D.G., 2005. The publication dates of C.G. Thomson's papers on scandinavian Proctotrupoidea sensu lato (Hymenoptera). - Entomologist's Monthly Magazine 141: 227-231.
- Oertli, S., A. Müller, D. Steiner, A. Breitenstein & S. Dorn, 2005. Cross-taxon congruence of species diversity and community similarity among three insect taxa in a mosaic landscape. - Biological Conservation 126: 195-205.
- Oertli, S., A. Müller & S. Dorn, 2005. Ecological and seasonal patterns in the diversity of a species-rich bee assemblage (Hymenoptera: Apoidea: Apiformes). - Eur. J. Entomol. 102: 53-63.
- Osten, T., 2005. Checkliste der Dolchwespen der Welt (Insecta: Hymenoptera, Scoliidae). - Bericht Naturforschenden Gesellschaft Augsburg 62: 1-62.
- Packer, L., 2005. The influence of marking upon bee behaviour in circle tube experiments with a methodological comparison among studies. - Insectes sociaux 52: 139-146.
- Packer, L., A. Zayed, J.C. Grixti, L. Ruz, R.E. Owen, F. Vivallo & H. Toro, 2005. Conservation genetics of potentially endangered mutualisms: reduced levels of genetic variation in specialist versus generalist bees. - Conservation Biology 19: 195-202.
- Paini, D.R. & J.D. Roberts, 2005. Commercial honey bees (*Apis mellifera*) reduce the fecundity of an Australian native bee (*Hylaeus alcyoneus*). - Biological Conservation 123: 103-112.
- Peat, J., B. Darvill, J. Ellis & D. Goulson, 2005. Effects of climate on intra- and interspecific size variation in bumble-bees. - Functional Ecology 19: 145-151.
- Peat, J., J. Tucker & D. Goulson, 2005. Does intraspecific size variation in bumblebees allow colonies to efficiently exploit different flowers? - Ecological Entomology 30: 176-181.
- Pitts, J.P., M.S. Wasbauer & C.D. von Dohlen, 2005. Preliminary morphological analysis of relationships between the spider wasp subfamilies (Hymenoptera: Pompilidae): revisiting an old problem. - Zoologica Scripta 35: 63-84.
- Polidori, C., B. Scanni, E. Scamoni, M. Giovanetti, F. Andrietti & R.J. Paxton, 2005. Satellite flies (*Leucophora personata*, Diptera: Anthomyiidae) and other dipteran parasites of the communal bee *Andrena agilissima* (Hymenoptera: Andrenidae) on the island of Elba, Italy. - Journal of Natural History 39 (29): 2745-2758.
- Polidori, C., R. Boesi, F. Isola & F. Andrietti, 2005. Provisioning patterns and choice of prey in the digger wasp *Cerceris arenaria* (Hymenoptera: Crabronidae): the role of prey size. - Eur. J. Entomol. 102: 801-804.
- Porter, S.D., 2005. A simple design for a rain-resistant pitfall trap. - Insectes Sociaux 52: 201-203.
- Potts, S.G., B. Vulliamy, S. Roberts, C. O'Toole, A. Dafni, G. Neeman & P. Willmer, 2005. Role of nesting resources in organising diverse bee communities in a Mediterranean landscape. - Ecological Entomology 30: 78-85.
- Quest, M. & M. Kuhlmann, 2005. Stechimmenzönosen von Borkenkäferlücken im Nationalpark Bayerischer Wald (Hymenoptera, Aculeata). - NachrBl. bayer. Ent. 54 (1/2): 30-38.
- Raine, N.E. & L. Chittka, 2005. Comparison of flower constancy and foraging performance in three bumblebee species (Hymenoptera: Apidae: *Bombus*). - Entomologia Generalis 28 (2): 81-89.
- Reader, T., I. MacLeod, P.T. Elliott, O.J. Robinson & A. Manica, 2005. Inter-order interactions between flower-visiting insects: foraging bees avoid flowers previously visited by hoverflies. - Journal of Insect Behavior 18: 51-57.
- Reneson, J.-L., 2005. *Leucospis dorsigera* Fabricius, 1775 (Hymenoptera: Chalcidoidea, Leucospidae): Espèce nouvelle en Belgique. - Notes fauniques de Gembloux 56: 45-46.
- Richards, M.H., D. French & R.J. Paxton, 2005. It's good to be queen: classically eusocial colony structure and low worker fitness in an obligately social sweat bee. - Molecular Ecology 14: 4123-4133.

- Romani, R., N. Isidoro, P. Riolo, F. Bin, A. Fortunato, S. Turillazzi & L. Beani, 2005. A new role for antennation in paper wasps (Hymenoptera, Vespidae): antennal courtship and sex dimorphic glands in antennomeres. - Insectes Sociaux 52: 96-102.
- Schindler, M., 2005. Biologie kleptoparasitischer Bienen und ihre Wirte (Hymenoptera, Apiformes): Labor- und Freilanduntersuchungen an Arten der Gattungen *Nomada* und *Andrena*. - Institut für Landwirtschaftliche Zoologie und Bienenkunde, 120 p.
- Schmid-Egger, C., 2005. Dürfen Insekten gesammelt werden? - BembiX 19: 46-49.
- * Schmid-Egger, C., 2005. *Proxiandrena* subgen. nov. und revision der west- und zentralpalaearktischen Arten der *Andrena proxima*-Gruppe (Hymenoptera, Apidae). - Revue Suisse de Zoologie 112(4): 1029-1044.
- Sehnal, P., 2005. Die Bedeutung von Nisthilfen für Wildbienen am Beispiel der Gehörnten Mauerbiene *Osmia cornuta* (Latreille, 1805) (Hymenoptera: Apidae: Megachilinae). - Beiträge zur Entomofaunistik 6: 187-190.
- Steffan-Dewenter, I., S.G. Potts & L. Packer, 2005. Pollinator diversity and crop pollination services are at risk. - Trends in Ecology and Evolution 20: 651-652.
- Stephen, W.P. & S. Rao, 2005. Unscented color traps for non-*Apis* bees (Hymenoptera: Apiformes). - Journal of the Kansas Entomological Society 78 (4): 373-380.
- Terzo, M., K. Urbanova, I. Valterova & P. Rasmont, 2005. Intra and interspecific variability of the cephalic labial glands' secretions in male bumblebees: the case of *Bombus (Thoracobombus) ruderarius* and *B. (Thoracobombus) sylvarum* [Hymenoptera, Apidae]. - Apidologie 36: 85-96.
- Theunert, R., 2005. Verzeichnis der Stechimmen Niedersachsens und Bremens (Hymenoptera Aculeata). - BembiX 20: 10-26.
- Toler, T.R., E.W. Evans & V.J. Tepedino, 2005. Pan-trapping for bees (Hymenoptera: Apiformes) in Utah's West Desert: the importance of color diversity. - The Pan-Pacific Entomologist 81 (3/4): 103-113.
- Ulbrich, K., 2005. Ökologische Modelle verstehen - Studien zu *Osmia rufa*. - Hercynia N.F. 38: 125-136.
- Weigand, E., 2005. Explosionsartige Vermehrung der Gelbbindigen Furchenbiene (*Halictus scabiosae* Rossi) im Hunsrück. - BembiX 21: 18.
- Wenseleers, T., F.L.W. Ratnieks, M.de F. Ribeiro, D. de A. Alves & V.L. Imperatriz-Fonseca, 2005. Working-class royalty: bees beat the caste system. - Biology Letters 1: 125-128.
- Westrich, P., 2005. Die Steinhummel *Bombus lapidarius* (Linnaeus, 1758) (Hym., Apidae) - Das Insekt des Jahres 2005. - Entomologische Nachrichten und Berichte 49: 1-13.
- Whitehead, P.F., 2005. Winter observations on *Bombus terrestris* (L.) (Hym., Apidae) in Worcestershire. - Entomologist's Monthly Magazine 141: 20.
- Williams, P., 2005. Does specialization explain rarity and decline among British bumblebees? A response to Goulson et al. - Biological Conservation 122: 33-43.
- * Wolf, H., 2005. Beitrag zur Bestimmung europäischer *Aporus*-Arten (Hym., Pompilidae). - BembiX 21: 19-23.